

2. Megszűnik a felsőbb fokú tanintézetekben a félszázad óta dívó *koedukáció*. (E sorok írójának 1913 évi római és velencei iskolalátogatásai alkalmával az első padokat leányok foglalták el, kb. 30% arányban). Ezentúl, úgy mint nálunk, elkülönülnek a fiú- és leányiskolák.

3. Ennek folyománya, hogy a középfokú iskolákból fokozatosan *kivonják a már túllontúl elszaporodott tanárnőket*. A koedukációs rendszer idején a középiskolákban sokszor nagyobb százalékban voltak a tanárnők, mint a férfi tanárok, ami bizony kérdésessé tette a fasiszta jellegű katonás fegyelmet. (E sorok írójának is volt alkalma erre vonatkozó panaszokról tudomást szerezni.)

4. A *Carta della Scuola* Olaszországban is bevezeti a tanárjelöltek kötelező *gyakorló évét*. Eddig ott a szükséges pedagógiai gyakorlatot a fiatal tanárok csak hosszas kísérletezés után szerezhették meg, az eredmény rovására.

5. Végül az új reform szakít a kettéosztott (délelőtti és délutáni) tanítási renddel és elrendeli a nálunk már régóta dívó *egységes délelőtti tanítást*, ezzel is közeledvén a mi tanítási rendszerünkhöz.

Ellenben — nagyon helyesen — véget vet a nálunk olyannyira érezhető *túlterheltségnek*, amennyiben a tanítási órák száma egy iskolában sem haladhatja meg a heti *huszonnégy* órát, az egyetemek és főiskolák kivételével. (Nálunk már a gimnázium alsó osztályaiban is felrűg heti 32 órára!)

Ami pedig a nálunk még mindig érezhető *zsúfolttságot* illeti, Olaszországban már évtizedekkel ezelőtt 40 volt az osztálylétszám maximuma a középiskolákban. (E sorok írója ezt már 1913-ban egyetlen gimnaziális osztályban látta elérve; a Jíceumi felsőbb osztályokban 20 körül volt a tanulószám.)

A fentiekben ismertetett füzetből egyebekben is sok értékes tanulságot meríthetünk. Örvendetes tudomásul vehetjük pl. azt a közlését is, hogy Milánóban — kétségkívül a szerző közreműködésével — már működik egy olasz-magyar elemi iskola (legnagyobb részt olasz tanulókkal), amelyben az oktatás részben olasz, részben magyar nyelven folyik; és ez iskola felnöttek számára is rendez magyar nyelvi tanfolyamokat. Biztató jelenség az, mely a magyar-olasz szellemi kapcsolatok folytonos fejlődéséről tanúskodik.

Fest Aladár.

Gergely László: Fináczy Ernő pedagógiája. (Közlemények a szegedi Ferenc József-tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani Intézetéből. 20. szám). Szeged, 1937., 8-r., 82 l.

Nem volna illendő, hogy meg ne emlékezzünk folyóiratunk hasábjain — ha késve is — az eddig egyetlen nagyobb dolgozatról, mely a Magyar Paedagogiai Társaság 20 éven át való elnökének, majd haláláig 10 éven át volt tiszteleti elnökének, folyóiratunk egy emberöltőn át szellemi gondozójának és munkatársának, a magyar pedagógiai tudomány újabb fejlődése megindítójának, Fináczy Ernőnek tudományos életművéről szól. E mulasztást jóvátevő megemlékezésünk egyelőre csupán arra kötelez bennünket, hogy helyet adjunk e dolgozat ismertetésének folyóiratunkban. Annál inkább készek vagyunk azonban megállapítani, hogy szerzőjének nagy szorgalmától, jóakarató igyekezetétől, a dolgozatnak elég tekintélyes terjedelmétől eltekintve,

— éppen kegyeletes érzéseink miatt — méltóbb megoldását óhajtottuk volna a feladatnak, melyet a szerző maga elé tűzött, mikor elhatározta, hogy Fináczy Ernő pedagógiai felfogásának, elméletének, rendszerének, egész tudományos munkásságának és habitusának beható, pragmatikus taglalását, mintegy szellemi portréját adja. Tény az, hogy Gergely László dolgozatának kialakulása folyamán a szándékolt és tervezett rendszeres tudományos munkálát helyett voltaképpen egy pusztán leíró mű keletkezett, mely mintegy lajstromba foglalja, sorrendbe szedi Fináczy Ernő nevelői gondolatait, megjelent elméleti műveinek tartalmát, néha szinte szószerinti kivonatokban, gyakran idézetekben, legjobb esetben előre megállapított keretek, sémák vagy szempontok szerint. S ha a dolgozat olvasásának végére jutottunk, bármily bő kivonatok szemléletében volt is módunkban dúskálni, még sincs jó áttekintésünk Fináczy tudományos oeuvre-je, még kevésbbé »rendszere« felett. Bőséges kivonatok között annyira ragaszkodik Fináczy könyveinek tartalmához, gondolataihoz, szavaihoz, vagyis a betűhöz, hogy nem látjuk a fák tömegétől a viruló erdőt, s végül, majdnem kellemetlen érzéssel, elaprózottnak látjuk hősének egész pedagógiai eszmevilágát és kisebbnek jelentőségét, mint amekkorá az valóban volt.

Fináczy tudományos pedagógiai gondolatvilágának lényegét szinte jobban megkapjuk a dolgozat *Bevezetésének* rövidre szabott, a hőst értékelő és jellemző részleteiben, mint magában a leíró és kivonatoló módszert használó tulajdonképeni tárgyalásban. Úgy érezzük, hogy a tárgyalásban foglalt fejtegetések zavarosságukkal, töredékességükkel, szaggatottságukkal nem is támasztják alá a bevezetésben foglalt általános magas értékelést.

A szerző könyvének áttekinthetőségét s így Fináczy rendszerének megértését óhajtotta biztosítani felosztásaival, fejezeteivel. Sajnos, ez nem nagyon sikerült. A könyvnek nagyobbik, tehát főrészét, a voltaképeni tárgyalást ezzel a külön címmel állítja egybe: *Rendszeres pedagógia*, azután két nagyobb részre tagolja: *I. Elméleti pedagógia* és *II. Gyakorlati pedagógia*. Az I. rész a *teleológia* és *metodologia* alcímekre oszlik. Az előbbiben Fináczy elméleti vagy másképp: általános pedagógiáját ismerteti, vagyis nézeteit összegezi a pedagógia fogalmáról, feladatáról, a nevelés szükségességéről, végső céljáról, a nevelő személyiségéről, legfontosabb és legértékesebb vonásairól és a nevelés intézményeiről. A metodologiai fejezet külön szól a testi nevelésről és külön az értelmi nevelésre vonatkozó nézetekről, más szóval: Fináczy didaktikájáról. Különösen ebben a fejezetben láthatjuk meg könyvünk szerzőjének kivonatoló eljárását és módszerét legvilágosabban, mert ebben voltaképpen Fináczy posztumus művének, a tanítványai által 1935-ben sajtó alá rendezett *Didaktikának* száraz tartalmát, szinte lélek nélküli kivonatát ismerhetjük fel. A metodologia c. fejezet harmadik szakasza az erkölcsi nevelésről szól. A Gyakorlati Pedagógia című II. rész ismét két alcím alatt egyrészt a magánnevelésre (családi nevelés, intézeti nevelés), másrészt a köznevelésre (népiskola, középiskola) vonatkozó nézeteket tárgyalja, eléggé röviden, holott éppen ezekre a témákra nézve volt leghatékonyabb Fináczy tevékenysége mind elméletben; mind gyakorlatban. Gondoljunk csak arra, hogy mint az Országos Közoktatási Tanács, tehát a legfőbb gyakorlati pedagógiai forum éveken át

volt vezetőjének irányító munkásságában mennyi alkalmá volt ebbe a körbe tartozó nézeteit kifejteni s a gyakorlatban megvalósítani.

Gergely László könyvének *Befejezésében* — szinte hazabeszélve Szeged felé — nem a legszerencsésebb fogalmazásban egybeveti Fináczy gondolatvilágát más kiváló magyar elméleti pedagógus kortársaiéval. Bár úgy ebben az összehasonlításban, valamint akkor is, mikor Fináczy pedagógiáját egy »magyar földön továbbfejlesztett herbarti rendszernek« mondja, megtagadni vagy legalább is (saját szavával élve) vitatni kívánja Fináczy pedagógiai rendszerének eredetiségét, — mégis megengesztel e nem kedvező véleménye felett annak a szinte ellenmondásként hangzó becsületes hangsúlyozása, hogy »Fináczy elmélete nem egy maradandó értékű gondolatot tartalmaz, melyek már számtalan vonatkozásban átittatták a magyar pedagógiát, annak szerves részévé váltak«, — valamint jellemzésének azok a mondatai, melyekkel Fináczy pedagógiai rendszerének erkölcsi szempontból annyira nemes emelkedett szellemét hangsúlyozza. »Ez az, ami értékességét vitán felül állóvá teszi és maradandóságát biztosítja.«

Ez utóbbi gondolat az egyetlen, melyért Gergely László könyvével megbékélni hajlandók vagyunk. Kevésbé azonban avval a bizonyos fokú felületességgel, mellyel hősével szemben más tekintetben eljár. Elvárhattuk volna a szerzőtől, hogy legalább egykori professzora nevének ép ortografiáját tiszteletben tartotta volna s — ha csak sajtóhibából és felületességből is — ne írta volna annak nevét, akiről már bevezető soraiban azt mondja, hogy »egyike volt a legismertebb és legbecsültebb magyar pedagógusoknak«, hibásán, több ízben is (az 5., 15., 16. és 49. lapon) *Finánczynak*. Ez az itt is visszavisszatérő kellemetlen sajtóhiba, sajnos, gyakran kísértett Fináczy Ernőnek életében s néhai tudósunk — tőle magától tudom — méltán nagyon bosszankodott és haragudott érte. A pontosság az ilyenekben is kötelező dolog, mert ellenkezője a kegyeletet sérti. Föltételezzük, hogy a könyv szerzőjének ez legalább is nem volt szándékában.

Gyulai Ágost.

Karácsony Sándor: A magyar észjárás és közoktatásügyünk reformja. Exodus kiadás. Budapest, 1939. 8-r., 303 l.

Régóta kívánják panaszos hangon egyesek, hogy köznevelésünk legyen nemzeti, azaz alkalmazkodjék történelmünk hivatásához, tükrözze országunk földrajzi és gazdasági adottságait, vegye tekintetbe népünk jellemvonásait. A kíváncsi hangzótatásában valóban nem volt hiány. Csak elfelejtettük, hogy sokáig nem voltak meg a megvalósítás feltételei. Nem ismertük eléggé a magyar multat, ezért nem tudtuk tanulságait levonni; nem láttuk helyesen az ország földrajzi és gazdasági adottságait, ezért nem tudtunk alkalmazkodni hozzá; nem kutattuk igazán a magyar nép lelki alkatát, eljárásainkat ezért nem tudtuk hozzá szabni. Ez a minden oldalról feltörő felismerés szülte napjaink egyik legvirágzóbb művelődési megmozdulását, a hungarológiát. A mult hiányainak pótlására egyre több olyan munka jelenik meg, mely a magyarság multjával, testi és lelki alkatával, szellemi értékeivel, valamint természeti életfeltételeivel foglalkozik.